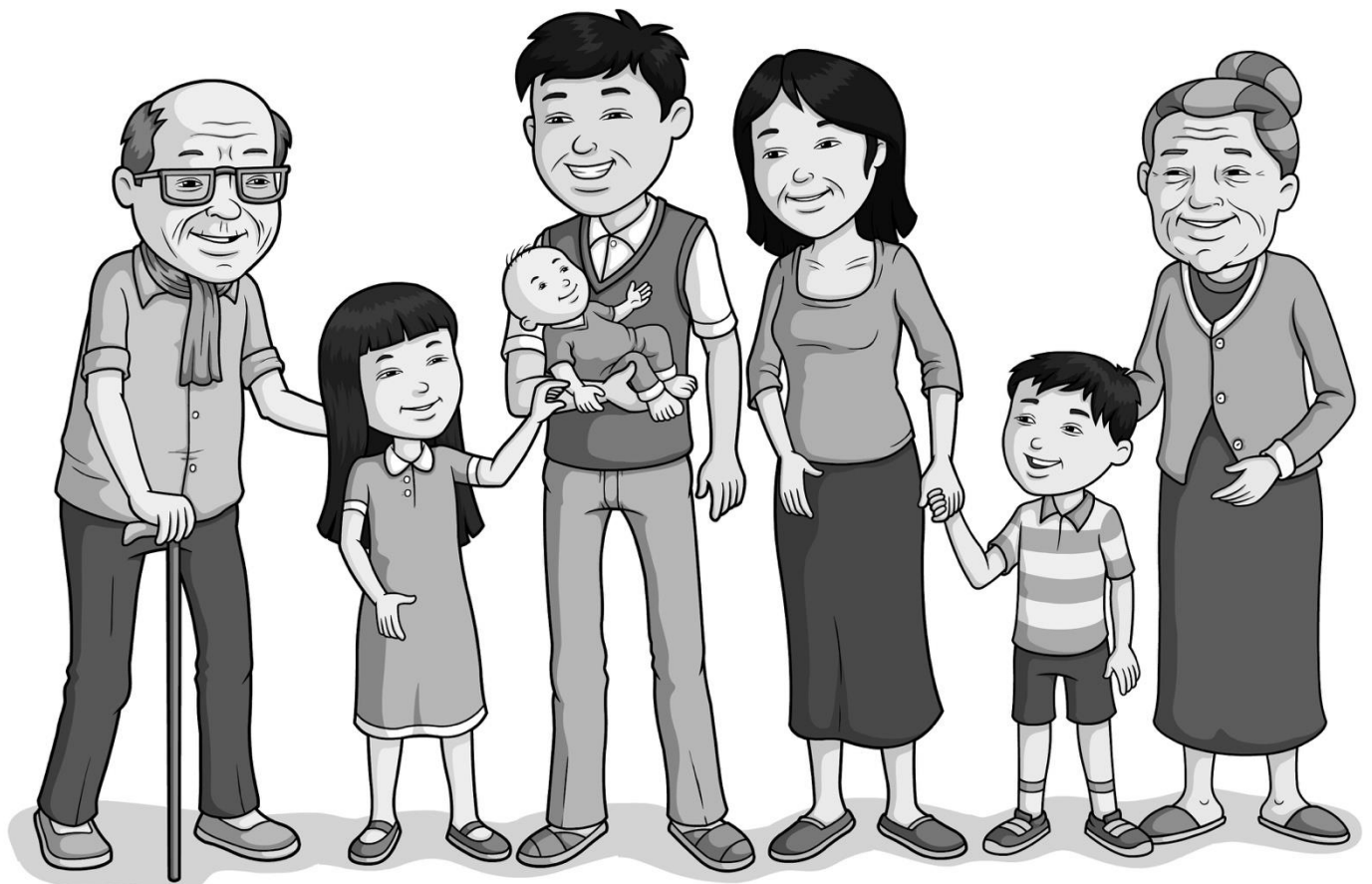

TRANSFORMATION
CENTREE
SUR LA
VERITE

MODULE

LIBALA PE LIBOTA

MOKANDA YA MOYEKOLI

1.1 Misala ya mobali pe ya muasi

Mosala ya mobali

Tanga 1Corinthiens 13 :4-8, Philippiens 2 :1-8 pe Jean 13 :2-17 pe yanola na mituna oyo :

- 1 Ndenge nini moko na moko ya mikapo oyo ezali kolimbola bolingo na nzambe ?
  - 1Corinthiens 13 :4-8
  - Philippiens 2 :1-8
  - Jean 13 :2-17
- 2 Lolenge nini Timeus (kolandisama na masolo oyo ewuti koleka) akokaki kosala po na kolinga muasi na ye Leah na lolenge biblia ezali koteya ?
- 3 Lolenge nini mobali asengeli kolakisa muasi na ye bolingo lolenge moko na ba ndakisa oyo towuti komona ? na masanga na bino bobimisa makambo zomi oyo mobali akoki kosala po na kolakisa muasi na ye lolenge ya bolingo oyo.
- 4 Ba mbano nini ezalaka soki mobali azali kokokisa mosala na ye te lolenge biblia ezali koloba ?
- 5 Soki mobali azali kosala muasi na ye lolenge biblia ezali koteya, mbano nini ekopesa na kati ya libala na bango ?

Mosala ya muasi

Tanga Genèse 2 :18,20 Deutéronome 33 :29, Ephésiens 5 :22, 24,33

1. Makambo nini Leah asengelaki kosala po na kozala « mosungi » pe kozua Timeus na botosi?
2. Lolenge nini ekoki kozala « mosungi » pe kolakisa komikitisa pe botosi moko oyo ewuti na nzambe epai ya mobali na ye ? Na kati ya lisanga bomeka kokanisa ba ndakisa zomi.
3. Na lolenge nini libala ekokumbama soki muasi azali kosala makambo ya boye ?
4. Ba mbano nini ekozala soki muasi azali kosala te mosala na ye lolenge biblia ezali koloba ?

1.2 Po na oyo etali Bolingo pe botosi

Batu ebele balobaka ete libala ezali pete te. Mbala mosusu ekomaka penza pasi. Molongani na biso esengeli azala moninga na biso ya pembeni pe mosungi na biso ya malamumu koleka na kati ya mokili mobimba. Kasi pasi mingi po ezalaka bongo te yango esalaka été tobunda kati na biso balongani. Lolenge nini kobendana eyaka ? Pe lolenge nini tokoki kosilisa yango ? Nzambe abongisaki biyano na yango po na biso na kati ya biblia. Moko ya mikapo ya makasi po na oyo etali libala ezali Ephésiens 5. Baklisto ebele bayebi malamumu mokapo oyo, kasi esengeli na biso kotala malamumu mokapo ya suka.

Na boye moko na moko na bino alinga muasi na ye lokola amilingaka, pe muasi atosa mobali na ye. Ephésiens 5 :33

Na mokapo oyo mitindo mibale ya pete epesameli biso; moko po na mobali pe mosusu po na muasi. Mibali bolinga basi na bino. Basi botosa mibali na bino. Po na nini mitindo oyo epesami na lolenge moko te ? Po été nzambe ayebi biso, pe lisusu ayebi malamumu oyo tozali na bosenga na yango. Ayebi malamumu été mibali bazalaka na bosenga ya botosi pe basi bazalaka na bosenga ya bolingo. Nzokande mibali bakoma kosepela balinga bango pe basi bakoma koluka batosa bango.

Po na basi lolenge oyo ekoki kokoma likambo ya pasi. Basi mingi balobaka été mibali bamilingaka bango moko pe bazalaka na posa pe balinga bango kaka. Na kotala boye tomoni été malakisi ebele etelemaka kaka na oyo etali bolingo. Mateya po na oyo etali basi batosa mibali na bango tokoma kobosana yango. Yango wana basi bamonaka été mibali balingi mingi balinga bango na esika été batosa bango. Kasi ezali solo te.

Soki totali nzinga-nzinga na biso tozali komona mibali ebele na kati ya koluka botosi epai ya basi na bango pe basi ebele na kati ya koluka bolingo epai ya mibali na bango. Na mampinga ya ba soda esika mibali bazalaka ebele, kuna botosi pe lokumu ezali eloko ya motuya. Po kuna ezali mokili ya mibali. Mobali azali mokonzi. Kozanga kolinga mokonzi ezali likambo te po bakonzi ya basoda balukaka bolingo te kasi kozanga kotosa ye nde okozua likambo po bakonzi wana balukaka nde botosi kasi bolingo te.

Lolenge moko pe soki totali mikanda ya basi tokomona été ebele elobelaka mingi-mingi kaka bolingo na lolenge été esengeli balinga bango. Basi basalaka makambo ya ndenge na ndenge po kaka balukaka balinga bango. Kobanga ya muasi ya liboso ezalaka été bazanga kolinga ye. Kasi po na mobali ezali bongo te. Epai ya mobali kobanga na ye ya liboso ezali été bazanga kotosa ye.

Soki tolingi mabala na biso ekoma malamumu koleka, esengeli na biso kotosa mobeko oyo ezali lokola moboko.
Mibali bolinga basi na bino, basi botosa mibali na bino.

Mbela ya koyeba kosolola

Po tomona makambo yango kokokisama esengeli na biso kotala likambo mosusu oyo ezali koyeba kosolola. Mibali pe basi balakisaka bosenga na bango ya botosi pe ya bolingo lolenge moko te. Oyo basi balobaka ezalaka mosika ya oyo mibali bayokaka pe oyo mibali balobaka ezalaka mosika ya oyo basi bayokaka. Boyebi yango ? Lolenge oyo basi balobelaka mibali été balingi bango te, epai na mibali ezalaka lokola bozangi botosi. Lolenge moko pe ndenge mibali balobelaka basi été bazotosa bango te epai ya basi ezalaka lokola bozangi bolingo. Tozalaka na posa balinga biso to batosa biso kasi lolenge ya kosengela yango to lolenge ya kolukela yango nde ebebisaka makambu.

Mabe nango ezalaka été tokobaka kaka kosalela kaka lolenge moko wana pe esimbaka kaka te. Esengeli na biso toluka kobongola lolenge ya kolobela yango soki tolingi tozua mbano ya malamumu.

Po na lisungi ya malamumu na likambo yango , tolenda lisolo oyo :

Ezalaki poso moko ya pasi oyo elekaki po na kosala na bilanga. Moyi ezalaki makasi pe molunge ezalaki mingi. Van azalaki na esengo ya kozonga ndako po akende kokutana na muasi na ye. Azangaki mikolo zomi na ndaku, ezalaki molayi penza mosika ya libota na ye. Tango azalaki kokumba na nzela ya bozongi abandaki komilobela été muasi na ye akozala na esengo ya komona ye kozonga na ndako. Thuy azalaki na ndako ya kolemba na sima ya kobatela bana kozanga mosungi na mobulu ya bana. Azalaki kolikia penza na bozongi ya mobali na ye. Awutaki kobenga ye po na koyebisa ye été aya na miliki po na bébé. Azuaki makoki ya kobima te po ezalaki pasi kobima na bana nionso. Abandaki penza kozela ye po bébé akomaki kotungisa makasi pe bilia ya koliesha ye ezalaki lisusu te.

«Ngai yeyo » elobaki Van.

« Nasepeli, wapi miliki ya muana?» Ezongisaki Thuy.

Van azongisaki : « oh nabosani, makambo elekaki nga ebele na mutu mokolo ya lelo » Thuy alobaki « ndenge nini osali likambo ya boye ? Sikoyo bébé akolia nini ? Van azongisaki « Oza na eloko mosusu te ? Akoki kolia oyo biso toliaka ? » Thuy alobaki «Te, olingi abela ? Aza nanu bébé. Namoni yo opesaka motuya na baninga na yo na esika ya libota na yo. Obosanaka te po na kobima na bango » Pe Van alobaki « OK OK nazolukela yo yango » pe abimaki na ndako na kanda nionso. Esengo nionso bazalaki na yango po na kokutana sima ya mikolo ebele esilaki bango na mitema pe kanda ezuaki esika.

Ata ko na bandaku na biso esalemaka penza bongo te kasi makambo ya lolenge oyo esalemaka kaka.

Oyo esengeli na biso kososola ezali motuya ya **bolingo epai na basi** pe motuya ya **botosi epai na mibali**. Soki muasi akomi mawa-mawa elakisi akeleli bolingo. Soki mobali akomi kanda-kanda pe azoloba te elakisi amoni ete bazotosa ye te.

Totala lisusu lisolo oyo etali bolingo pe botosi.

Van abosani miliki ya bébé. Ezali likambo ya kolukela mindondo te. Akoki kaka kokende na boutique pe asombi yango. Mibali bayokaka malamumu te soki kamua likambo ya moke okomisi yango monene. Oyo Van asengeli koyeba été tango abosanaki miliki Thuy amonaki lokola alingaka ye te. Na tango nionso oyo bakutanaki te asengaki ye kaka eloko moko. Ndenge nini akokaki kokanisa yango na mutu na ye te ? Elingi koloba été abosanaki ye. Elingi koloba été azali na motuya te na miso na ye. Yango atunaki ye « ndenge nini okoki kosala likambo ya boye ? » Van asosolaki te été Thuy amonaki yango lokola alingi ye te. Van atalaki kaka kanda ya Thuy pe po na ye amonaki lokola Thuy atosi ye te. Ye pe asilikaki. Van pe abosanaki miliki na nko te. Lokola epai ya Thuy ebimaki lokola kozanga bolingo yango alobaki na ye lisusu été « okipaka makambu ya ndaku te okipaka kaka makambu ya baninga na yo. » Pe epesaki ye kanda. Pe na maloba na ye alingaki kaka kolakisa Van été aza lisusu na elikia epai na ye te pe asundoli bango. Mawa mingi Van pe ayanoli na kanda pe abimi na ndako. Amoni lokola bazangi ye botosi. Azondima te été Thuy akokaki kolobela ye bongo. Ndenge nini akoki koloba été akipaka bango te na tango été awuti kosala poso mobimba po été bango bazanga eloko te. Po na koboya kosala likambo ya mabe koleka yango abimaki na ye. Basi basosolaka te po na nini na tango ya kosuana mibali baboyaka koloba to babimaka na bango.

Soki basi babandi kokoma mawa-mawa elingi koloba ete bazali komona ete balingi bango te. Pe na ngambo mosusu soki mibali babandi kokoma kanda-kanda pe kimia elingi koloba ete bazali komona lokola bazali kotosa bango te.

Van azali komituna po na nini Thuy akomisi likambo ya miliki likambo monene boye. Oyo Van pe mibali nionso esengeli bayeba, ezali nango likambo ya miliki te, kasi Thuy azalaki na posa ya komona bolingo ya Van na

misala. Thuy alingaki Van andima mbeba na ye pe asenga bolimbisi kasi Van pe lokola amonaki été ba lobeli ye mabe ye pe ayanolaki na kanda. Pasi koleka po mokolo yango moko na moko azalaki na posa ya komonana lisusu na moninga na sima ya kozala mosika na mua tango. Pasi pe mawa mabongisi na bango ya kosepela po na komonana lisusu na moninga ebebaki pe pokua wana balekisaki yango na kanda.

Mibali pe basi bamonaka makambo lolenge moko te. Soki ozali muasi okokotela Thuy : « Atikalaki mikolo zomi na ndako ye moko. Azalaki na bosenga ya lisalisi ». Soki ozali mobali nayebi été okokotela Van : « Azalaki ya kolemba, awutaki kolekisa poso mobimba na mosala ya bilanga po na kokokisa ba bosenga ya libota na ye, eza nde abosanaki kaka. Azobosana été nionso wana ezalaki po litomba na ye ».

Ezalaka pete kokotela moto oyo azali moninga na nga muasi to moninga na nga mobali po été ezali pete po na koyeba pasi na ye. Basi basosolaka baninga na bango basi pe mibali basosolaka baninga na bango mibali. **Kasi soki tolingi tozala na libala ya esengo esengeli na biso tozala na bososoli ya malamumu koleka po na lolenge nzoto oyo ekeseni na ya ngai esalaka pe ekanisaka.** Basi esengeli bayeba été koloba na lolenge ya mabe ekobima epai nan mibali lokola kozanga botosi. Mibali pe esengeli bayeba été tango basi bazali komilela-lela elingi koloba lokola amimoni été bazali kolinga ye te.

Yango ekoki kokoma lokola eloko moko ezobaluka kaka esika moko. Muasi soki amoni été asundolami akomilela-lela pe akoloba-loba na lolenge moko ya malamumu te pe mobali akomona lokola batosi ye te pe ye pe akosilika pe akotombokela muasi.

Sekele po na kozala na libala na ya esengo ezali kobalusa likambo oyo. Esengeli na biso kotambola na kotosa nzambe ata likambo yango ezali pasi to pete. Kanisa lisusu Ephésiens 5 :33. « Na boye moko na moko na bino alinga muasi na ye lokola amilingaka ye moko, pe muasi atosana mobali na ye ». Yango nde nzambe apesaki lokola mitindo.

- **Basi** boyeba yango été tango bolobaka-lobaka mingi mibali bazuaka yango lokola bozangi botosi. Tango bakangaka monoko pe tango babimaka ezali po été bamona ka lokola bazangi ye botosi. Zala na momesano ya komituna motuna oyo : « likambo oyo nalingi naloba to nalingi nasala ekomonana lokola bozangi botosi to te ? »
- Mibali boyeba été tango basi na bino balelaka-lelaka, basalaka yango po bamonaka été balingi bango te. Tango oboyaka koloba to tango obimaka na yo po na kokima likambo bango bamonaka yango lokola basundolami. Yambo ya koloba to ya kosala soki nini, mituna motuna oyo : « oyo nalingi naloba to oyo nalingi nasala ekobima lokola elembo ya bolingo to te ? »

2.1 Kondima bokeseni na biso

1. po na likambo nionso, koma „X“ na esika yo osepelaka.
2. po na likambo nionso, koma „O“ na esika oyo molongani na yo asepelaka.

Bongisa yango mbala moko	Bozangi boyokani	Koloba eloko te
Kosalela mbongo	Mbongo	Kobomba mbongo
Kolekisa tango na baninga	Bato	Kosepela kovanda yo moko
Kosala manaka pe kosalela yango	Kosala manaka	Kosala na puasa
Kokoma liboso ya tango	Kotosa ngonga	Kokoma na ngonga
Kolinga kobima	Kozua mopepe	Kotikala na ndako
Kolala na retard	Kolala	Kolamuka na tongo makasi
Komipesa	Masano	Kozanga komipesa
Oyo esengeli	Kolata	Ya bongo-bongo
Nioso na alima	Alima	Mobulu-mobulu
Alinga yo mingi	T.V.	Akipaka yango te

Ba bokeseni nini lisusu ekotisa kozanga boyokani na ndako na bino ?

3. Lakisa moninga na yo na pembeni oyo yo ozali na yango pe bosolola po na makambo oyo :

- a. Ondimaka pe oyo moninga asepelaka na yango? Eza na likambo ekamuisi yo na etando oyo towuti komona?
- b. Yo na molongani to na moninga na yo bozali kaka biyano ekokani po na makambo nionso?
- c. Na likambo nini bozokokana makasi pe bokoki koyokana malamu?
- d. Na likambo nini bozali na bokeseni makasi?
- e. Makambo nini ekotisaka kozanga boyokani kati na bino?
- f. Loba nanu lolenge nini okoki kosala na kati ya bokeseni oyo?
- g. Lolenge nini okoki kosalela makoki na bino mibale po na kotonga libala to kimoninga na bino.

Soki babali kala mingi te bokozala na bokeseni na makambo ebele na makambo oyo tolobeli na etando oyo. Na esika ya koluka ete moninga abongola lolenge na ye, esengeli na yo koluka lolenge nini kosunga ye na makambo oyo azali makasi te.

4. Sala manaka oyo ekosunga bino po na koyeba kolandela makambo oyo bozali na yango na bokeseni makasi. Pona makambo mibale oyo bozali na bokeseni pe koma manaka na bino po na tina ya kosilisa yo.

Ndakisa 1 - Mbongo

Soki molongani na yo alingaka kosalela mbongo mingi pe yo olingaka mingi kobomba mbongo na boye bosala manaka po na kosalela mbongo pe po na kobomba mbongo. Okoki kozua mokano ya kobomba mua mbongo pe molongani na yo pe akoki kobimisa mbongo po na makambo oyo ezali motuya po na libota na sima ya koyokana bino mibale.

Ndakisa 2- kozua mopepe

Soki olingaka kozua mopepe na ndako pe molongani na yo ye alingaka kobima, boyokana na lolenge moko ekoki kopesa bino mibale esengo. Bokoki koyokana kobima pokua moko na poso pe kotikala pe na ndako pokua moko na poso. To pe bokoki koyokana été pokua moko molongani na yo akoki kobima pe yo otikali na ndako.

Manaka na biso:

1.

2.

2.2 Kokanisa bokeseni na biso

Tanga mokapo moko-moko. Po na mokapo nionso koma mitindo ya motuya oyo ekoki kosunga ba bokeseni na biso.

Mokapo	MOTINDO YA MOTUYA
Matthieu 7:3-5	
Matthieu 18:15	
Proverbes 15:1	
Colossiens 4:6	
Philippiens 2:3	
Ephésiens 4:26	
Proverbes 19:11	

3.1 Koyeba ba mabe oyo esalemi

« Soki olingi opesa libonza na yo pe okanisi ete ozali na likambo na ndeko na yo, tika nanu kopesa libonza na yo pe kende nanu kobongisa na ndeko na yo, pe sima oya kopesa libonza na yo. » Matthieu 5:23-24

Kanisa nanu yo moko

Yebisa nzambe alakisa yo lolenge nini ozokisaki molongani na yo. Soki obali nanu te kanisa po na moninga to ndeko na kati ya libota. Kanisa po na makambo oyo pe koma makanisi na yo:

- Ezali na likambo olingi kosala kasi osalaki te?
- Ezali na likambo osalaki oyo okokaki kosala te?
- Ezali na eloko olingaki kosala po a na molongani na yo kasi okokaki kosala yango te?
- Ozali na likambo olobaki oyo etutisaki moninga?
- Olongi te na likambo ya kotalisa bolingo pe kolendisa moninga ?

« Soki moninga na yo asali mabe kende komona ye bozala kaka bino mibale pe zongisa ye na nzela... » Matthieu 18.15

Kanisa nanu yo moko

Ezali na likambo oyo na nzela na yango molongani na yo atutisaki yo ? Ekoki kozala eloko moko oyo asalaki yango na nko te.

Kosalela mateya towuti kozua

Sambela pe zua mokano ya kosolola na molongani na yo po na makambo oyo kaka na poso oyo.

3.2 Biteni po na kokoma na bolimbisi

Biteni yambo ya bolimbisi pe yambo ya kobongisa soki makambo soki osalaki yango oyo :

1. **Kosenga nzambe bolimbisi**- Tango tozokisaka moninga na biso tozangaka botosi epai ya nzambe. Esengeli na biso kokende epai na nzambe pe kosenga ye bolimbisi po na oyo tosalaki. Kondima bolimbisi ya nzambe ekopesa biso motema ya komikitisa pe kotinda biso tokende kondima mabe na biso pe kosenga bolimbisi epai ya moninga.
2. **Zala sembo liboso ya moninga** – na koloba mingi- mbala mingi tango tondimaka mabe tolukaka kolimbola po na nini tosalaki likambo yango. Na boye ekoki kopesa pasi po na kozua bolimbisi epai ya moninga.

Ndakisa 1

Lolenge ya kopesa moninga foti : nayebi été lobi nalobelaki yo mabe na miso ya baninga na yo, ezalaki po yo mutu okomisaki biso na retard.

Lolenge ya malamumu: Natutisaki yo na lolenge nalobelaki yo liboso ya baninga na yo lobi. Nasalaki malamumu te.

Ndakisa 2

Lolenge ya kopesa moninga foti : Nayebi été lobi nasalaki yo mabe po na makambu nalobaki na butu kasi oyebi yango, malamumu été ezali po mama na bino mutu alobelaki nga mabe pe lisusu nazalaki ya kolemba makasi po na mosala ya ndako.

Lolenge ya malamumu : Nalukaki litomba na ngai pe nasalaki mabe na butu ya lobi. Makambu nasalaki yo nga moko pe ezosala nga pasi.

Kokanisa moko-moko ya ba ndakisa oyo. Oyo wapi okokoka kolimbisa ?

3. **Ndima mabe na yo** - loba likambo ndenge ezali. Loba na ye boye : « nasepeli te na oyo nasali » to « nazokoka kozua kimia te po na makambo nasalaki yo ».
4. **Senga bolimbisi** – Ata tondimi mabe na biso kasi esengeli na biso kosenga bolimbisi. Ekoki kosalema été moninga na biso azali nanu pembeni te ya kolimbisa biso esengeli na biso na boye kozala motema molayi to koyeba kozela. Esengeli na biso kobondela nzambe po asunga ye andima kolimbisa biso. Tokoki te kotindika moninga na biso alimbisa biso na makasi.
5. **Bongola evandeli na yo** - tokoki kondima mabe pe kosenga bolimbisi kasi soki tokobongola lolenge na biso te ezali na tina te. Po na ko kozongisa boyokani esengeli na yo kobongola evandeli na yo. Pe lisusu kozua mokano ya kozongela lisusu mbeba wana te.
6. **Kondima ba mbano ya mabe osalaki** – Mutu akoki kozala na posa ya kolimbisa yo kasi esengeli kozala motema molayi po nakozela pe lisusu kosenga nzambe asimba motema na ye. Ba pota mosusu ya motema elongolaka moto elikia nionso atiaki epai na yo. Osengeli koyeba ete moninga na yo akoki to te kotiela yo lisusu motema lokola na tango ya kala. Wana ezali mbano ya makambo osalaki. Kolimbisa elingi koloba te ete nionso elongue mbala moko na motema. Ba pota mosusu ezuaka tango po na kokawuka.

4.1 Biteni po na kokoma na bolimbisi

Soki pasi ya motema ezali ya makasi te wana ekozala pasi te po na koleka na biteni oyo. Kasi soki mabe ezalaki ya makasi boye makambo oyo ekoki kozua mua tango molayi.

1. Koyeba été oyo basalaki yo ezalaki sembo te.
2. Kondima été ozali na kanda pe olingi pe kosala mabe.
3. Kosenga na nzambe asunga yo po na kolimbisa moninga.
4. Kozua mokano ya kozongisa mabe te.
5. Kolongola likanisi ya kozongisa mabe epai ya oyo asalaki yo mabe.
6. Kotikela nzambe esika ye moko azala mosambisi na bino.
7. Kosenga nzambe alongola bololo nionso na motema.
8. Kosenga na nzambe abikisa pasi na yo pe mbano nionso ya kozanga bosembo na bomoyi na yo.

Bosolola na masanga ya mike-mike

- Biteni nini omoni été ezali pasi ?
- Nini ekoki kosunga yo po été biteni oyo ekoma pete ?

Kosalela biteni ekomema na bolimbisi

Tanga eloko moko oyo ozali na bosenga na yango po na kolimbisa molongani na yo.

Soki ozali na likambo te na molongani na yo luka kosala yango na mutu mususu oyo asalaki yo mabe. Soki pe ozali na likambu na mutu te na boye sambela po na ba oyo bazali na likambu oyo ya kosenga bolimbisi.

Kanga misu pe kanisa tango bazali kotanga eteni moko-moko.

5.1 Elobeli mitano ya bolingo

Elobeli mitano ya bolingo

Bato bazali ndenge moko te pe lolenge na bango ya koyambela bolingo ezali ndenge moko te. Soki tozali kolakisa bolingo na lolenge oyo ekokani te na lolenge molongani na biso asepelaka balingela ye wana ekomi lokola tozali koloba elobeli moko te na libala na biso. Okoki kopesa bolingo epai ya moto nzokande moto yango azosepela te na lolenge yo ozolakisela ye bolingo yango. Soki tozali na posa ya kosolola na molongani na biso esengeli na biso kolobela ye na elobeli oyo ye asosolaka. Ndenge moko pe na bolingo, esengeli na biso koluka koyeba lolenge nini ye asepelaka balakisela ye bolingo. Tozali na lolenge mitano ya elobeli ya bolingo. Tanga moko na moko pe kanisa lolenge nini okoki kosalela yango na libala na yo.

1. **Kosalisa ye na likambu moko** – Bato mosusu po amona été olingaka ye esengeli osalisa ye na mua likambu oyo ye akokaki kosala. Ndakisa kobongisa ndaku, kosukola ba sani.
2. **Maloba ya bokumisi** – Bato mosusu po amona été ozolinga ye esengeli oloba maloba moko oyo ezopesa ye lokumu to oyo ezondima ye na oyo ye azali to po na oyo ye asalaka. Ndakisa : « olambaka kitoko penza » to « osali suki na yo kitoko » to « ozali mama moko ya malamuni koleka ». Ekoki kozala maloba ya kozongisa matondo lokola : « merci po na biloko olambi », « merci po na lolenge ozoniokuama po na koliesi biso ».
3. **Makabo** – Bato mosusu po amona ete olingaka ye esengeli opesa ye mua makabo. Makabo ekoki kaka te kozala ya talo ebele. Ekoki nango kozala ata ba fololo to mua maloba ya kitoko.
4. **Kosimbana na nzoto** – Bato mosusu po asepelela été balingi ye esengeli osimbaka-simbaka ye na nzoto. Ndakisa kosimba ye na loboko, koyamba ye, kosimba ye na suki.
5. **Kolekisa tango elongo** – Bato mosusu balingaka boleleka tango elongo bino mibale. Elingi koloba été ozali kopesa tango na yo po na ye. Tango mosusu na ndako bato bazalaka ebele esengaka bobima mua mosika ya ndako botambola bino mibale pe boleleka mokolo elongo.

Yo moko okosolola été molongani na yo azali na lolenge moko asepelaka batalisa ye bolingo. Moto na moto azali na lolenge na ye na likambu oyo. Luka oyeba oyo wapi molongani na yo alingaka pe luka kosalela yango.

6.1 Bana basi pe bilenge basi

Tanga moko na moko ya ba maloba oyo ezali na etando pe loba soki ondimi yango to te pe po na nini.

Maloba	Ondimi yango to te po na nini?
"Bana ya basi bazali mokumba ya pamba po na libota"	
"Basi bakoki kozala na mabele te pe libula te"	
"Ezali mabe te kobeta muasi oyo azangi botosi."	
"Basi bakoki kozua maloba te na miso ya bato"	

Lisese nini na mboka na bino elobelaka makambo ya muasi na mobali na kati ya libala ?

Tanga Genèse 1:27-28.

Mokapo oyo ezali kotalisa biso ete ezala muasi ezala mobali bango mibale bakelamaki kaka na elilingi ya nzambe.

Koma na molongo makambo oyo ezali kotalisa ete basi pe bilenge basi batalisaka pe elilingi ya nzambe na miso na biso. Nini esalemaka soki muasi azali kotosa te mibeko ya esalelo ya mboka na bino?

Bato ya libota na ye bakoloba nini to bakosala nini po na yango (mobali na ye, baboti na ye, ba bokilo na ye)?

6.2 Lolenge ya Yesu pe esalelo na ye.

Leo tokoyekola lolenge bazalaki kozuela basi na tango ya Yesu pe lolenge ye azalaki kozua bango. Botanga makambo oyo na masanga ya mike-mike pe bosolola po na mituna pe bosolola po na mituna ya lokasa oyo ezali koya sima.

Esalelo ya Yesu:

Mibeko ya Yuda pe ya batu ya Roma ezalaki kopesa basi motuya te. Bazalaki kotia muasi kaka na se ya mibali.

- **Bazalaki kozua basi lokola biloko.** Bazalaki na kimpuanza te. Bazalaki lokola eloko ya libota to eloko ya mobali na ye. Epekisamaki na mibali ya ba Yuda kosolola na muasi na polele. Bazalaki kotanga bango te na masanga ya bato.
- **Bazalaki kotia bango na sima na oyo etalaki losambo.** Bazalaki kovandisa bango na etando ya basi na kati ya tempelo. Bazalaki kopekisa bango kotanga pe koyeba liloba na nzambe.
- **Bazalaki kokotisa basi kelasi te.** Lokola kelasi ezalaki kotangama na kati ya ba synagoga basi bakokaki te kokota kuna.
- **Basi bazalaki ata na ndingisa moko te.** Bakokaki te kozala na mabele. Bakokaki ta kozala na libula songolo na kati ya libota. Bakokaki pe koboma libala te. Epekisamaki na basi koloba na esika ya bosambisi bato ata kopesa litatoli esengelaki mobali azua elobeli na ye.

Na tango na Yesu bazalaki komona basi lokola bazali mayele moke pe bayebi makambo ya molimo te.

Lolenge ya Yesu:

Lolenge Yesu abandaki kozuela basi ekanaki te na batu ya mboka na bango. Basi pe mibali abandaki kaka kozua bango na lokumu na limemia pe na botosi lolenge moko. Na tango na ye basi batikalaki kokutana na mobali moko te lokola ye.

Yesu abandaki kozua basi na botosi pe na limemia makasi. Abandaki kosolola na basi na polele. Yesu asololaki na muasi ya Mosamalia oyo azalaki mopaya pe « mosumuki » (Jean 4 :7). Asololaki mbala moko na muasi bakangaki na ekobo (jean 8 :1-11). Yesu abandaki lotomo na ye na esengeli ya mama na ye (jean 2 :1-11).

Yesu asalelaki lotomo na ye epai ya basi pe abandaki kozua bango lokola bato nionso. Na mosala na ye ya kobikisa mokili Yesu asalaki lotomo na ye epai ya basi kaka lolenge moko na mibali. Akipaki te mobeko oyo epekisaki kosimba muasi oyo azali kotanga makila (Marc 5 :25-34). Abikisaki muasi moko azalaki mokakatani ba mbula zomi na muambe oyo atungisamaki na molimo mabe pe abengaki muasi wana « muana ya Abraham » (Luc 13 :10-17). Asungaki pe muasi moko ya mboka Cana (Marc 15 :22-28).

Ateyaki pe basi. Abandaki kozua mituna pe maloba na bango na motuya makasi. Yesu azalaki koyebisa bosolo ya makambo ya nzambe na basi pe na mibali. Yesu ateyaki Marie ndeko ya Marthe (Luc 10:38-42). Basi bazalaki bato ya yambo oyo bamonaki nkolo tango asekuaki pe bango nde bazuaki etinda ya kokende kopesa sango epai ya bayekoli (Jean 20:1-18). Basi ebele bazalaki kotambola na Yesu pe bazalaki kosunga lotomo na ye (Luc 8:1-3) na tango azalaki koteya bayekoli pe ebele ya bato.

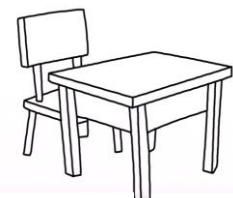

Mituna po na masolo :

1. Na tango na Yesu bazalaki kozua basi lolenge nini ?
2. Yesu azalaki kozua basi kaka lokola bango ? Ezalaki na bokeseni ?
3. Bokokani ezali kati na lolenge bazalaki kozua basi na tango ya Yesu pe na ekolo na bino ?
4. Bokeseni ezali na nini lolenge Yesu azalaki kozua basi pe lolenge bato ya mboka na ye bazalaki kozua bango ?
5. Basi bazalaki koyoka ndenge nini tango Yesu azalaki kozua bango na lolenge oyo ?
6. Ba ndakisa nini tokoki kopesa na lolenge mangomba na biso bazali kozua basi pe lolenge Yesu azalaki kozua bango ?

6.3 Lisanga ya mboka na biso

Bosolola elongo po na likambo moko-moko pe batondisa etando na makambo oyo bozali komona po na lolenge ya kozuela basi pe bilenge basi na lisanga ya mboka na bino.

Pesa likanisi moko to mibale na likambo moko-moko po na oyo okoki kosala po na kozua bango na lolenge ya lokumu pe ya botosi.

Likambo	koniokola pe kozanga bosembo	oyo biso tokoki kosala (likanisi moko to mibale po na likambo moko-moko)
 <p>Libota</p>		
 <p>Lingomba</p>		
 <p>Kelasi</p>		
 <p>Lisanga ya mboka</p>		

- Tanga makambo mibale okoki kosala ya bokeseni na ndako na yo po na kopesa lokumu na muasi na yo pe na bana na yo ya basi.
- Tanga makambo mibale oyo okoki kosala ya bokeseni po na kopesa lokumu na basi pe bilenge basi ya lisanga ya mboka na yo.

7.1 Kosunga bana po na kokola

« Lakisa elenge mobali nzela oyo esengeli na ye kolanda ; ata soki akomi mobange, akotika yango te ».

Proverbes 22:6

Kokola na molimo

« Pe maloba oyo nazopesa yo lelo ekozala na motema na yo. Okokotisa yango na makasi kati ya bana na yo pe okolobela yango tango okozala na ndako na yo, tango okokende mobimba, tango okolala pe tango okolamuka ».

Deutéronome 6 :6-7

1. Libondeli ya libota to kotanga biblia

Bozua tango ya kotanga biblia mikolo nionso pe po na kobeta masolo ya biblia na bana na yo. Sunga bango basosola masolo yango. Soki osilisi kobetela bango masolo yango tuna bango mituna ya lolenge oyo : lisolo oyo eteyi biso nini po na oyo etali nzambe ? Lisolo oyo eteyi biso nini na lolenge esengeli na biso kotambola ?

2. Tosambela elongo na bana na biso

.Esengeli totiaka mua tango pembeni po na kosambela elongo na bana na biso. Pona tango oyo ozali na eloko ya kosala te. Lekisa tango oyo na bana na yo na koyokaka posa na bango pe kosambela elongo na bango. Tango bazali elenge bakoki koyebisa yo oyo esengeli na bino kosambela po na yango pe okoki kosala mua libondeli ya mokuse. Soki bakoli bakoki kobanda kobondela bango moko. Sunga bango bayeba kozongisa matondo epai ya nzambe tango nzambe azali koyanola mabondeli na bango.

3. Kolekisa tango elongo na bana na biso

Bosolola masolo ya nzambe tango nionso ozali na bango elongo. Teya bango makambo ya nzambe. Soki obimi na bango ndakisa omoni nzete, teya bango bolingo, ya nzambe na lolenge apesaki biso ba nzete oyo ezali biso koni, bilia, malili pe oyo ezali kokomisa mboka na biso bonzenga. Teya bango ete mokili ezali ya nzambe kasi apesaki biso mokumba ya kobongisa yango. Tango nionso lukaka lolenge nini okoki kolakisa bana na yo koyeba nzambe.

Kokola na mayele

« Muana na ngai yoka toli ya tata na yo, pe kobuaka malakisi ya mama na yo te. » **Proverbes 1:8**

1. Bana oyo bazali nanu mike teya bango na ndaku

Meka kolimbolela bango makambo ata bazali nanu mike po eza tango balingaka koyeba nionso. Lakisa bango ABC pe talo, ba langi pe ba lolenge ya biloko. (Ndakisa triangle, carré, cercle...) Tango nanu bakomi na mbula ya koyeba kopona te lakisa bango na lolenge ya boye : « Lelo okolata simisi ya motane to ya bule ? » Pe zua tango ya koyanola na mituna na bango.

2. Ba oyo basi bakoli tinda bango na kelasi

Ezalaka pasi kotinda bana na kelasi, kasi ezali mokumba na biso lokola baboti po na kotangisa bango. Na nzela ya koyekola tozali kofungolela bana na biso nzela po na lobi na bango. Toyebi oyo nzambe abongisaki po na bana na biso te kasi esengeli na biso kopesa bango libaku ya kokoma bato lobi. Nzambe akoki kopona muana na yo po na komema na mikolo ekoya mbonguana monene po na mboka na bino. Kasi po na kokoma bongo bazali na bosenga ya mateya pe koyekola mingi. Koniokuama na yo ya lelo ekoki komema muana na yo na université pe boye kosalisa libota lobi ekoya. Pe lisusu kokolisa boyokani na nzambe. Mateya ezali fungola ya motuya po na kosunga

bango bazala na bomoyi ya malamuni lobi. Sala nionso po na kopesa bana na yo makambo oyo nionso mibale.

Kokola na evandeli

*"Kosala eloko ,moko te na likanisi ya kowelana to po na lokumu ezangi tina, kasi na komikitisa, mona basusu lokola baleki yo. " **Philippiens 2:3.***

1. lakisa bana lolenge nini nzambe alingi bazala na bato mosusu.

Tanga mokapo moko-moko. Nini tokoki koyekola na mikapo oyo ezali motuya po na kolakisa bana na biso ?

- Philippiens 2:3
- Colossiens 3:13, 15
- Matthieu 5:44
- 1 Corinthiens 13:4-5 Matthieu 7:12

Biblia ezali kosunga biso po na koyeba motuya ya kovanda na kimia na bato, kolinga moto nionso, kozala motema molayi, kozala motema malamuni, koyeba kolimbisa, pe kosala baninga ndenge tolingi basala biso. Ezali malamuni kolobela yango tango bana bazali nanu elenge pe na tango bazokola pe na tango bazobongola bato ya kovanda na bango.

2. Kozala ndakisa. Bana bayekolaka lolenge ya kovanda tango bazomona yango na bato mosusu, mingi koleka na baboti na bango. Lolenge ozali kovanda na bato mosusu ezali ndakisa ya mokolo na mokolo po na bana na yo.

Tala ndenge nini ovandaka na bato pe kanisa lolenge nini nzambe alingi ovanda na bango kolandisama na oyo tozali koyekola na biblia.

- Na likambo nini ozali ndakisa po na bana na yo ?
- Na likambo nini olingi kozala ndakisa ya malamuni na lisungi ya nzambe ?

3. Sunga bana na yo bayeba lolenge nini kosala soki matata ekomeli bango na kati ya boyokani na bango.

Mbala mingi bana balobaka te matata bazalaka na yango na bato mosusu kasi okomona kaka evandeli na bango ekomi ndenge mosusu. Tango mosusu akokoma kanda-kanda, to akomi kosala makambo na nko, to azoloba lisusu mingi te to akomi komivandela ye moko. Ezali elembo été muana azali na likambo. Esengeli na biso koyeba kopusana po na kosunga ye na matata azali na yango pe kolakisa ye été ata bazokisi ye to bapesi ye kanda to basali ye mabe ayeba kovanda malamuni na basusu. Luka ayebisa yo nini elekaki. Lisolo ya boye ezali ndakisa malamuni po na boyokani ya bolingo pe ya malamuni po na muana. Ezali malamuni po abanda kotiela yo motema ata akoli.

Ba lolenge nini lisusu oyo ekoki kosunga muana na yo po azala na makanisi ya malamuni po na bato mosusu pe ayeba kovanda na bango na bolingo pe bolamu nionso ?

Boyokani na biso na baninga ezali motuya mingi. Koluka nanu po a litomba na yo moko ezali malamumu te na miso na nzambe. Tolingi toteya bana na biso bazala na likanisi ya malamumu po na bato mosusu pe bayeba kovanda na bango malamumu. Tozali kolakisa bana na biso lolenge nini kosilisa matata. Makambo oyo esengeli eteyama kati na bana na biso.

Kokola na nzoto

- Ba lolenge nini mosusu ekoki kosunga bana na biso bakola na nzoto ?

Makambo oyo nionso ekosunga bana po été bazala na nzoto kolongono. Eloko ya motuya esengeli na biso kosala po été bana na biso bakola malamumu na nzoto ezali kopesa bango bilia ya malamumu mikolo nionso. Po bongo na bango ekola malamumu esengeli na biso kopesa bango bilia oyo esengeli.

Mobeko ya 1+3 :

1 etalisi molia na biso ya yambo ndakisa fufu to loso. esengeli na bison kolia loso to fufu na moko ya bilia oyo ezali na biteni misato.

- 3 etalisi biteni misato ya bilia oyo tokolia yango na fufu to na loso :
  - Eteni ya 1 - Protéine (etongaka nzoto) ndakisa maki, miliki, madesu, mbisi, pe niama.
  - Eteni ya 2 – Mbuma pe ndunda (etonda na vitamines pe bitongeli ya nzoto).
  - Eteni ya 3 - Mafuta (mua ndambo kaka).

Kanisa mua moke yo moko

- Nini ozali kosala na ndenge ya malamumu po na kokolisa bana na yo ?
- Na biteni nini ozali komikotisa makasi?
- Makanisi nini ya sika ozui na sima ya liteya oyo po na oyo okoki kosala po na kosunga bana na yo po na bakola malamumu

8.1 Lolenge ya koyanola bana

« Nalingi bébé oyo te ! Aza kitoko te ! »

« Molakisi na nga aza mayele te ! »

« Abeti nga ! Nakosakana lisusu na ye te ! »

Eyano nini ya malamumu oyo moboti akoki kopesa na muana ya mibu motoba oyo alobi boye :
Ba lolenge ezali ebele oyo tokoki koyanola bana soki bazali kosala mabe. Mbala mingi toyebaka te oyo bana bayokaka yambo topesa bango eyano na bino. Na boye tosungaka bana te po basosola posa ya motema na bango. Na esika na yango tosalaka makambo oyo :

Eyano ya mabe : « Totala, ekokaki pe kozala mabe te, » « olingaki na yo koloba bongo te. »

Eyano ya malamumu : « Okoka kobongola eloko moko te na boye tika kolela-lela » « kozala zoba te ! oyebi été esengeli na yo ekende kelasi. » « Soki olingi kozua mosala ya malamumu esengeli na yo okende kelasi. »

Toli : « esengeli na yo kosala makasi po okabuana na baninga na yo te noki te okotikala yo moko. »
« Esengeli na yo koyeba kobunda. »

Kosambisa: « Likambo ya somo boye ! » « Ezali na likambo oyo yo osali ye. »

Mituna: « Osali nini ? » « Po na nini ozoloba makambo ya mabe boye ? »

Kokotela mutu mususu: « Aza muana muasi moko malamumu. » « Nandimi te été yango nde alingaki koloba te. »

Kanisa mua moke

Okanisi été lolenge ya biyano oyo na ba ndakisa ya boye epai ya muana ekosala ye ndenge nini ?

Okanisi été okozua eyano ya lolenge moko na oyo tosololaki ?

8.2 Mitindo po na koyoka

Koyoka na bokebi nionso

Koyoka bana na bokebi esungaka bango po na koyeba kosalela posa na bango ya motema na esika ya kotambola mabe. Esungaka bango po na koyeba ndenge nini kosilisa mikakatano na bango pe epesaka bango makoki ya koyeba kozala bato oyo esi bakoli. Yango ekosunga bango pe bayeba kozala malamumu pe koyeba kozua bizaleli ya malamumu. Ezali moko ya makambo ya motuya po na koyeba kokolisa bana. Tango tosengaka na muana alongola posa na ye ya mabe etungisaka bango makasi koleka. Bana bakoki kolandela bango moko ba posa na bango ya motema pe koluka kobongisa yango bango moko soki tozali koyoka bango na bokebi nionso pe soki tozali kosalela makambo oyo :

Mitindo po na koyoka pe biyano na posa ya motema ya bana.

Po na koyoka bana na bokebi esengeli na biso kosala makambo misato :

1. Koyoka na bokebi nionso :

- Muana akoyoka malamumu soki opesi mayele pe bokebi na yo nionso na makambo na ye ndakisa kokitisa zulunale pe kobaluka po na kotala ye ; soki ozali na kikuku okoki kobima libanda pe ovandi na kiti po na ye.
- Ezalaka pasi po na bana koyeba kolandela bango moko ba posa ya makasi ya motema na bango. Soki moto ya kosunga bango azali te ba posa wana ekomaka makasi pe eyaka kopesa bango evandeli ya mabe.

2. Kondima ba posa na bango ya motema :

- Kosalela – « Oh » to « Mmm » to « wow » to « iyo » to « nazoyeba ».
- Kosalela bilembo ya koningisa nzoto – koningisa moto, koloba na etaleli, koloba na elongi.
- Sala été ayoka pasi te po na ndenge atalisaki posa ya motema wana. Elongo na bana esengeli toyeba kondima posa na bango ya motema pe kosunga bango na kosalela yango na lolenge moko été ebota ezaleli ya mabe te epai na bango.

3. Kosunga bango po basosola oyo bazali koyoka :

- Kosunga bango na kosalelaka maloba oyo ezaleli na bango ezotalisa yo.
- Bana bakolobela yo te tango nionso oyo bango bazali koyoka kati na bango. soki yo osali yango na esika na bango bakosepela été yo ozali kososola pe kondima yango. Pe esilisaka komitungisa na bango pe epesaka bango kimia. Komitungisa te soki obosanaki. Muana na yo akoyebisa yo soki ososolaki mabe.

Ba posa nini ya motema ezalaka mingi-mingi epai na bana ?

9.1 Elobeli ya malamumu

Mikapo ya biblia ya motuya

- Colossiens 3:21 pe Ephésiens 6:4
Biblia esengi na biso topesa bana kanda te, toyokisa bango bololo na motema te, pe tolembisa bana na biso te.
- Proverbes 12:18 ¶
Mokapo oyo esengi na biso, ete esengeli tokeba ana maloba tozali kobimisa. Esengeli topona maloba oyo ezali komema lobiko na esika ya maloba oyo ezali kopesa pasi.

Maloba oyo epesaka pasi

Maloba epesaka pasi ezali maloba oyo ezokisaka mutu tango tolobeli ye yango. Mbala mingi tokanaka yango te. Mingi-mingi tolobelaka muana bongo po na kotindika abongola lolenge na ye ya mabe nzokande esalaka mosala ya kozokisa motema ya muana. Na esika muana ya kobonguana muana akondimela maloba oyo azali koyoka p akotika kokende liboso
Maloba yango mingi-mingi ezalaka na makambo oyo :

Maloba oyo elobami na kanda to na sima ya kotutisama

Mbala mingi tozalaka na posa ya koloba bongo te (ndakisa, « Malamumu kutu esengelaki na yo obotama te ! »).

Kolatisa muana likambu songolo

Mbala mingi soki muana asali likambu oyo tosepeli nango te tolatisaka ye kombo na esika ya kolobela likambu ya mabe oyo ye asali (Ndakisa « Oza penza lesheki ! » to « Oza zoba »).

¶

Kokokanisa

Mingi-mingi tokokanisaka muana na bandeko na ye mosusu (ndakisa, « nasepalaki ozala koleka ndeko na yo » to « ndeko na ye ya muasi aleki ye na mayele ! »).

Kolakela

Tango mosusu toyebisaka bango oyo ekoya na mikolo ya sima (ndakisa : « yo okotikala na yo kozua mosala te » to « oza kaka lokola noko na yo. Kutu yo okozala koleka ye »).

Koloba mabe ya bana na biso epai ya basusu

Tango mosusu tolobaka mabe ya bana epai ya bato mosusu na miso na bango moko bana (ndakisa: « muana na nga oyo awuti lisusu kozua te na kelasi. Azosala na ye makasi te” to “oyo muana na nga ya muasi ye azalaka na ye kitoko te!”)

Mingi-mingi maloba ya mabe ebataka epai na bana makambo oyo kutu biso baboti tolingaka te. Mbala mosusu tosepelaka bana na biso basala mosala makasi kasi tango bazali koyoka maloba ya bongo yango ezali kotinda bango bakanisa ete ata basali ndenge nini bakokoka na bango kaka te pe okomona alembi na ye kosala likambu yango. Maloba ya mabe ekoki kopekisa muana po na kokoma oyo nzambe abongisaki po na ye.

Mitindo po na elobeli ya malamumu

- 1. Yebisa muana mbala moko oyo ezali solo soki olobaki na ye likambo moko oyo ezali solo te.** Ata oyo olobaki okanaki koloba yango te. Yango elongolaka boyebi ya mabe po ewumela te na mutu na muana.
- 2. Kondima mabe pe kosolola na lolenge ya malamumu na sima ya kobimisa na sima ya kanda maloba oyo ezokisaki.** Boye ekopesa muana na yo ndakisa ya malamumu po na kosenga bolimbisi oyo akobanda komekola. Ekotinda ye pe asenga yo bolimbisi po na likambo oyo epesaki yo kanda. Bana bakobanda kotosa yo mingi soki ozali na momesano ya kosenga bango bolimbisi pe ekotinda bango lisusu basala makambo oyo ekobanda kosepelisa yo.
- 3. Luka oyeba ezaleli ya muana oyo epesaka yo kanda na esika ya kopesa muana kombo.** Lobaka boye : « Likambo osali eza malamumu te ! » elobeli ya boye ezali malamumu pe ekosua na motema te na esika ya koloba na ye été «Oza zoba ! »
- 4. Kokokanisa bana te bango na bango.** Kokanisa bana esalaka bana kitoko te. Epesaka bana pasi mingi na motema.
- 5. Lobela muana tango nionso maloba ya malamumu liboso na ye po ayoka yango.**
- 6. Koloba mabe ya muana na yo te liboso ya bato na misu na ye moko.**

Kobimisa maloba ya bolendisi

Na esika ya kobimisa maloba ya mabe esengeli na biso koluka tango nionso kolobela bana na biso maloba oyo ekopesa bango makasi.

Kanisa makambo mitano oyo okoki koloba po na kolendisa moko na moko ya bana na bino. Soki okoyeba koloba ekozala malamumu :

Ndakisa, « Nasepelaka na lolenge osalisaka ngai na mosala ya kolamba tango owutaka kelasi. Ezalaki kitoko mingi kolekisa tango na yo po okomisaka mosala na ngai pete. » Na esika ya koloba na ye « oza muana muasi moko malamumu ».

10.1 Kozongisa bana na nzela

Tanga Proverbs 29 :17 et 13 :24

Toli po na kozongisa na nzela na lolenge ya makasi :

Kozongisa na nzela elingi koloba kolakisa bana nzela pe kozongisa bango na molongo po bayeba kotambola na lolenge moko ya bosembo. Kozongisa na nzela ezali kaka te kopesa etumbu. Ba lolenge ya kozongisa bana na nzela ezali ebele. Kozongisa na nzela ezalaka malamumu soki esalemi na bolingo nionso pe naz lolenge elongobani.

Tozongisaka bana na nzela po tolingaka bango pe po bayeba ndenge nini kotambusa bomoyi na bango na lolenge esepelisaka nzambe, koyeba kopona malamumu pe koyeba kovanda na bato. Mbala mosusu lolenge tozongiselaka bana na nzela ezalaka malamumu te po etindaka bana po bakoma batomboki, bayoka bololo na motema, bakoma mitema makasi, bayoka soni, bakoma na kobanga pe na kozanga kimia. Ezali motuya toluka koyeba lolenge nini kozongisa bana na nzela ezala na ndenge ya malamumu po na kosunga bana na biso bakola na makanisi ya malamumu na evandeli na bango na bato mosusu pe na nzambe.

1. Koluka koyeba soki bana bayebaka été tolingaka bango ata tozali kopesa bango etumbu.
2. Zala sembo na bozongisi na yo na nzela.
3. Koluka koyeba soki muana azali koyeba mabe oyo ye asali.
4. Yebisa ye evandeli ya malamumu nini oyo ye ozali kozela epai na ye.
5. Lolenge ya kozongisa na nzela to etumbu esengeli ekokana na mibu ya muana.
6. Makasi ya etumbu esengeli ezala lolenge moko na mbeba muana asalaki.
7. Kosalela bozongisi na nzela
8. Salela lolenge moko ya kozongisa na nzela oyo ekokani na mbeba muana asali.
  - Tina ya lolenge ya bozongisi na nzela oyo ezali po na kosunga muana azua mokumba ya kobongisa ezaleli na ye ya mabe.
  - Ndakisa, Sarah asepelaka kosalisa mama na ye na mosala ya kolamba kasi agangelaki ndeko na yo oyo alingaki pe kosunga. Mama ya Sarah akoki pe kopekisa ye asala na ye te ti tango akondima été ndeko na ye ya mobali pe aya kosunga na kikuku. To pe soki Pierre atuti mesa pe asopi mayi, mama na ye akoki kosenga ye aya kosunga ye na mosala ya kopangusa mayi muana.

Bosolola na masanga ya mike-mike

1. Toli nini na kati na ba oyo osalela po na bana na yo ?
2. Toli nini oyo, otikala ata kokanisa te ata pe koyoka te ?
3. Tanga lisolo ya Seth kobanda na ebandeli. Tanga eteni nionso pe bosolola po na oyo papa na ye akokaki kosala ya bokeseni na kosalelaka ba toli oyo po na likambo na ye.

Kanisa nanu yo moko

1. Makambo nini bana na yo basalaka oyo epesaka yo liboma na mutu ? Eloko nini okoki kosala po kokitisa kanda yambo été oluka kozongisa bana na yo na nzela?
2. Nini okoki kosala po na kotalisa bana na yo été opesaka bango etumbu po olingaka bango?
3. Likambo nini ya sika okosala tango okolinga kopesa bana na yo etumbu mbala ya sima?

Lolenge mosusu ya kopesa bana etumbu

Mbala na mbala esengaka kobeta mua fimbu na sima ya muana oyo azali na mibu 2 ti na 10. Kobeta mua ba mbata ekeseni na kobeta muana.

- ☐ Pesa muana mua **mosala ya tina** na tango asali likambo ya mabe.
- ☐ **Telemela ye na polele** penza (kasi kobundisa ezaleli na ya muana te)
- ☐ **Kopekisa ye oyo ye alingaka mingi.**
- ☐ Lakisa muana **lolenge nini akoki komema mokumba ya mbeba oyo awuti kosala.**
- ☐ ***Kabola muana na baninga na ye – evandeli ya malamumu to mbano/ kopekisa ye likambo***
- ☐ ***Tia ye liboso ya kopona – ezaleli ya malamumu to mbano/kopekisa likambo***
- ☐ Kotika muana ***ayoka pasi po na mbano*** ya ezaleli na ye ya mabe.

Bosolola na masanga ya mike-mike

1. Kanisa nanu na oyo ekomelaka yo na tango bana na yo balakisaka ezaleli ya mabe. .
2. Na kosalelaka makanisi oyo towuti kosolola po na koluka lolenge mosusu ya kopesa etumbu. Bosala lisano moko oyo ekolakisa lolenge ya sika ya kosalela.
3. bosala lisano liboso ya lisanga mobimba. Botuna ba oyo bazali kotala lisano yango lolenge nini ya kopesa etumbu epesami na lisano yango.